

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2020-24-2-4-18>

УДК 373.1.02, 373.3/.5.048:331.548

ORCID ID 0000-0001-5756-8359

Олег Морін,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ*

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТІЙНО- КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ

***Анотація.** Вихід України на європейський та міжнародні ринки, нова хвиля міграційних процесів, військові дії на сході країни призводять до трансформації внутрішнього ринку праці, що впливає на трудову діяльність людини та її соціально-економічне становище. Насамперед це стосується випускників освітніх закладів, які на даний час не мають достатніх можливостей для повної реалізації особистого і соціального потенціалу, особливо в сфері перспектив професійної діяльності та побудови успішної кар'єри. Тому виникає необхідність розробки педагогічних технологій забезпечення особистісного професійно-ціннісного самовизначення учнів, особливо у контексті формування професійно-ціннісних орієнтацій до трудової діяльності.*

Метою статті є розгляд понятійно-категоріального апарату дослідження формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності.

Під час дослідження використовувалися теоретичні методи, методи вивчення документів та методи вивчення її узагальнення теорії та практики.

Визначений у статті понятійно-категоріальний апарат виступає підґрунтям розпочатого дослідження означеної проблеми, наслідком якого має стати створення педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності, сприяння оптимізації профорієнтаційної діяльності закладів освіти, створенню умов для свідомого визначення кожним суб'єктом освітнього процесу своєї сутності та місця у світі, підготовці випускників закладів загальної середньої освіти до професійного самовизначення та життєвої самореалізації, формуванню в них компетентності у побудові і реалізації індивідуальної освітньої та професійної траєкторії, загалом підготовці до майбутньої трудової діяльності.

Наукова новизна наведених у статті узагальнень полягає в окресленні шляхів вирішення проблеми формування психологічної і практичної готовності зростаючої особистості до праці, забезпечення свідомого і обґрунтованого професійного самовизначення, створення науково-методичного підґрунтя для загальної модернізації системи професійної орієнтації учнів закладів загальної середньої освіти.

Представлені у статті матеріали можуть застосовуватися педагогічними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами, які здійснюють професійну орієнтацію в закладах освіт; студентами педагогічних і гуманітарних вищих навчальних закладів, слухачами інститутів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

***Ключові слова:** заклади загальної середньої освіти, професійно-ціннісні орієнтації, трудова діяльність, учні.*

Oleh Morin,

*PhD in Pedagogy, Senior Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

RESEARCH OF FORMATION OF PROFESSIONAL AND VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS TOWARDS EMPLOYMENT: CONCEPTUAL AND CATEGORICAL APPARATUS

***Abstract.** Ukraine's entry into European and international markets, a new wave of migration processes, military action in the east of the country lead to the transformation of the domestic labor market, which affects human labor and its socio-economic situation. First of all, this applies to graduates of educational institutions who currently do not have sufficient opportunities for the full realization of personal and social potential, especially in the field of professional prospects and building a successful career. Therefore, there is a need to develop pedagogical technologies to ensure personal professional and value self-determination of students, especially in the context of the formation of professional and value orientations towards work.*

The purpose of the article is to consider the conceptual and categorical apparatus of the study of the formation of professional and value orientations of students to work.

The study used theoretical methods, methods of studying documents and methods of studying and generalizing theory and practice.

The conceptual and categorical apparatus defined in the article serves as a basis of the started research of the specified problem, the consequence of which should become creation of pedagogical technology of formation of professional and value orientations of pupils towards work, assistance of optimization of vocational guidance activity of educational institutions. essence and place in the world, preparation of graduates of general secondary education for professional self-determination and life self-realization, formation of competence in their construction and implementation of individual educational and professional trajectory, in general preparation for future work.

The scientific novelty of the generalizations given in the article lies in outlining ways to solve the problem of forming psychological and practical readiness of a growing individual for work, providing conscious and sound professional self-determination, creating a scientific and methodological basis for general modernization of vocational guidance of secondary school students.

The materials presented in the article can be used by pedagogical workers, practical psychologists, social pedagogues who carry out professional orientation in educational institutions; students of pedagogical and humanitarian higher educational establishments, listeners of institutes of advanced training of pedagogical shots.

***Key words:** labor activity, general secondary education institutions, professional and value orientations, students.*

Вступ. Вихід на європейські та міжнародні ринки, нова хвиля міграційних процесів, військові дії на сході країни призводять до трансформації внутрішнього ринку праці, що впливає на трудову діяльність людини та її соціально-економічне становище. У таких умовах перед суспільством

загострюється проблема соціальної незахищеності окремих верств населення. Насамперед це стосується учнівської молоді, через її слабку освітню, трудову і професійну підготовку та через те, що особливістю молодого покоління є формування й утвердження життєвих позицій. На даний час учнівська молодь не має достатніх можливостей для повної реалізації особистого і соціального потенціалу, особливо в сфері перспектив професійної діяльності та побудови успішної кар'єри.

Існують протиріччя: між необхідністю педагогічного забезпечення процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді до трудової діяльності і недостатньою розробленістю теоретико-методичних підходів до його здійснення; між особистісною потребою учнів в професійно-ціннісному самовизначенні, життєвій і професійній самореалізації та відсутністю умов для їх здійснення в процесі освітньої діяльності; між можливостями педагогічних працівників в організації процесу формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів та не розробленістю відповідного інструментарію.

Означене вище актуалізує важливість дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнівської молоді до трудової діяльності ще під час навчання у закладах загальної середньої освіти.

Метою статті є розгляд понятійно-категоріального апарату дослідження формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності.

Відповідно до мети вирішувалися наступні завдання: визначити понятійно-категоріальний апарат дослідження, окреслити підходи до обґрунтування педагогічної технології його забезпечення.

Методи дослідження. Для вирішення означеної вище проблеми застосувалася низка методів: теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння й узагальнення); вивчення документів (директивні документи про освіту,

матеріали соціологічних досліджень).

Результати дослідження. У результаті вивчення проблеми формування професійно-ціннісних орієнтації учнів до трудової діяльності у психолого-педагогічній літературі, ми окреслили понятійне поле дослідження та визначили його категоріальний апарат. Насамперед, ми виокремили поняття «професійно-ціннісні орієнтації», «трудова діяльність», «педагогічна технологія».

Ми приймаємо усталене розуміння «ціннісних орієнтацій» як:

- одного з провідних утворень особистості, що визначають її активну соціальну позицію, рівень домагань і готовність до діяльності;
- процесу і результату (як процес, «ціннісні орієнтації» виражаються у виборі та оцінці дії, мети, а як результат – в оволодінні суб'єктом певними знаннями, що ініціює включення в процес пізнання, та є механізмом його самовизначення);
- акумуляції життєвого досвіду, накопиченого особою, сукупність якого утворює стрижень свідомості, навколо якого обертаються її думки і почуття, приймаються важливі рішення;
- основу формування змістовної сторони діяльності учня, ставлення до навчання, до себе, до інших, визначення інтересів і потреб в світі професій, вибір напрямку майбутньої професійної діяльності.

Система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності особистості, дозволяє співвідносити власні індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими та прийнятими у суспільстві цінностями і нормами.

Становлення і розвиток особистості, її ціннісної сфери, позитивна трансформація цінностей кожної особистості дозволить у майбутньому випускникам закладів загальної середньої освіти активно включитися в суспільне життя, що загалом має позитивно вплинути на українське суспільство

в економічній, політичній, соціальній і культурній сферах.

«Професійно-ціннісні орієнтації» визначаємо як образ-ідеал, який активізує спрямованість особистості на вибір засобів, способів діяльності для досягнення поставлених цілей та безпосередньо ініціює початок пошуку і вибору життєвої стратегії і є їх джерелом, окреслює напрям, який може бути обраний особистістю в процесі професійного самовизначення. Спрямовуючи особистість на самореалізацію в трудовій діяльності, професійні цінності стають основою життя людини, дозволяють їй задовольняти свої матеріальні і духовні потреби, слугують орієнтиром соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення суспільно значущих цілей (Панчук, 2016; Сластенин, 2009).

Сформовані професійно-ціннісні орієнтації особистості мають увійти у її нормативну систему як частина загального світогляду, що міститиме не тільки духовні і морально-етичні норми, але й знання про дійсність, що в свою чергу сформує в неї певну картину світу, певну програму дій, яку особистість тільки збирається реалізувати або вже реалізує у своєму житті.

«Трудову діяльність» ми розуміємо, як форму активного і вмотивованого ставлення особистості до дійсності, яка спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей, пов'язаних зі створенням суспільно значущих, зумовлених її потребами цінностей (матеріальних, духовних), засвоєння суспільного досвіду тощо.

Формування в учнів професійно-ціннісних орієнтацій до трудової діяльності як системи ставлень до освітньої, практичної і трудової діяльності, майбутньої професії буде мати вираз у наявній сформованій у них системі мотивів, особистісних змістів і цілей, що перебуватимуть у постійному розвитку.

У педагогічній профорієнтаційній технології мають бути закладені

підходи, які у майбутньому забезпечуватимуть комфортний вихід молоді на ринок праці, умови переходу від навчання до роботи. Це стосується в першу чергу інформаційної грамотності на основі цифрової компетентності, навичок використання новітніх інформаційно-комунікаційні технологій, уміння критично опрацьовувати інформацію, дбати про інформаційну безпеку як власну, так і корпоративну, тощо, і крім того, комунікабельність, вміння працювати в команді, здатність швидко навчатися, гнучкість, ініціативність, мовну грамотність.

При створенні означеної вище технології, варто врахувати досвід освітньої практики, який засвідчує наявність кількох аспектів проблеми оновлення і запровадження нової профільної школи, зокрема:

- *науково-методичного*, пов'язаного з трансформацією змісту освіти на компетентнісних та інтеграційних засадах завдяки запровадженню компетентнісно орієнтованих стандартів освіти, орієнтованістю змісту на формування у здобувачів освіти здатності використовувати набуті знання у практичній діяльності і у повсякденному житті;

- *організаційно-педагогічного*, зумовленого вирішенням актуалізованого Міністерством освіти і науки завдання з формування мережі старшої профільної школи раніше запланованого часу, тобто до 2027 р., що ймовірно має забезпечити трансформацію профільного навчання у багатокomпонентну модель, яка поєднуватиме загальноосвітню та професійну підготовки, де кожен учень може обрати власну траєкторію здобуття загальної середньої освіти у поєднанні зі здобуттям професії;

- *соціально-педагогічного*, що обумовлює розширення можливості вільного руху учнів між освітніми та професійними напрямками підготовки, розгортання уніфікованих навчальних циклів, а також підвищення вікової межі, досягнувши яку учні здатні свідомо обрати напрям майбутньої фахової

спеціалізації (Ляшенко, 2016).

Підсумовуючи, ми зробили висновок, що педагогічна технологія – це спланована організація освітнього процесу з оптимальним доббором методів, засобів, форм навчання, яка передбачає досягнення певного визначеного результату. Загалом, систему методів і прийомів практичної діяльності, спрямовану на досягнення заздалегідь запланованого в загальних рисах предметного результату, визначають як технологію. Основними особливостями педагогічних технологій є: цілеспрямованість, послідовність, поетапність, оптимальність, комплексність, цілісність, структурованість, багаторівневість, економічність, корегованість.

Приймаємо, що «педагогічна технологія» має такі компоненти: цільовий (діагностичний опис цілей навчання); змістовий (чіткий опис способів досягнення результатів); операційний (відтворення процесу навчання); результативний (обов'язкове досягнення кінцевого результату) (Безпалько, 1989).

Аналіз визначень поняття «педагогічна технологія» засвідчив, що спільною рисою в них є підходи до побудови її структури. Побудований на означених технологіях освітній процес має зберігати свою цілісність, передбачає діагностичне цілепокладання на основі заздалегідь визначеного результату, сам процес чітко проектується, зберігає керованість на всіх етапах, в ньому закладена можливість корекції освітнього процесу під час його розгортання і перебігу відповідно до циклічно здійснюваного діагностування проміжних результатів (Закатнов, 2012; Педагогічні технології, 2015; Ягупов, 2002).

По-перше, для предмету нашого дослідження педагогічна технологія набуватиме особливості педагогічної профорієнтаційної технології. По-друге, провідною умовою при її створенні є визначення місце учня в освітньому

процесі, такої позиції, коли зростаюча особистість виступає не як об'єкт, а як пріоритетний суб'єкт. Це має бути особистісно-орієнтована технологія, у якій в центрі освітньої системи знаходиться особистість дитини, що забезпечує комфортні умови розвитку та реалізацію її природних потенціалів (Закатнов, 2012; Педагогічні технології, 2015).

Профорієнтаційна технологія має базуватися на методичному арсеналі особистісно орієнтованого підходу, якій складають форми, методи і прийоми, що відповідають таким вимогам як діалогічність, діяльнісно творчий характер, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку, представлення дитині необхідного простору свободи, для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і засобів навчання і поведінки (Охріменко, 2020).

На нашу думку, визначення означеної технології є найбільше тотожним визначенню виховної педагогічної технології особистісної орієнтації, запропонованої Бехом, за яким, це сукупність методів, які ґрунтуються не на механізмі зовнішнього підкріплення (заохоченні й покаранні), а на рефлексивно-вольових механізмах, механізмах співпереживання і позитивного емоційного оцінювання, що апелюють передусім до самосвідомості та до свідомого творчого ставлення людини до суспільних норм і цінностей (Бех, 2015).

Означена ідея забезпечує узгодження факторів зовнішнього педагогічного впливу на учнів, спонукає і мотивує їх до самопізнання, самооцінки, самовизначення та самовдосконалення, дійсно збагачує підростаючу особистість вищими смислами життя з метою постійного утвердження їх у власній діяльності та поведінці.

Побудовані на її основі особистісно орієнтовані виховні технології визначають методи і техніки, які регулюють перебіг професійного самовизначення учнівської молоді, визначають для кожної особистості

індивідуальний вектор майбутнього, розкривають особистісні смисли, які детермінують конкретні етапи життєвого шляху особистості, напрями її майбутньої професійної діяльності й життєві орієнтації загалом.

Лише особистісно орієнтованому вихованню під силу досягнення особистісно розвивальної мети, оскільки воно спрямоване на усвідомлення суб'єктом виховної дії себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження (Бех, 2015).

Сукупність методів визначатиме характер виховних впливів. Виховна технологія забезпечує, з одного боку, аксіологічний тип виховання, а з іншого – виховання розвивальне. Основою особистісно орієнтованої парадигми виховного процесу є технологія створення виховних ситуацій, що мають забезпечити розвиток свідомості такого рівня, який спонукає би особистість до самопізнання й самоактивності. При цьому моделюється ситуації вільної, творчої співпраці. Важливою психологічною особливістю таких ситуацій є те, що вони заперечують детермінантний вплив на особистість, який здійснюється за допомогою реактивних, адаптивних виховних механізмів (Бех, 2015).

Варто зазначити, означена вище педагогічна профорієнтаційна технологія має виконувати певні визначені функції:

- *навчальну*, яка спрямована на набуття учнями знань про світ праці, про майбутню професію (зміст діяльності, вимоги до людини, професійно важливі якості, потреба у фахівцях обраної професії на ринку праці), знань і адекватної самооцінки власних особливостей; розуміння перебігу процесу професійного самовизначення (наявність резервного і основного професійного плану, володіння алгоритмом їх самостійної корекції);

- *виховну*, що спонукає особистість до саморозвитку і відповідно до самовиховання, самовдосконалення, самоствердження, саморегуляції власної поведінки, сприяє розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів,

наявність мотивації до навчання і допрофесійної підготовки, позитивне ставлення до побудови майбутньої професійної кар'єри;

- *розвивальну*, що здійснюється через формування позитивного ставлення до професійного самовизначення, спонукає особистість до саморозвитку професійно-важливих якостей, сприяє прагненню до перевірки своїх сил у процесі освітньої діяльності, яка має ознаки власне професійної (Єжова, 2011).

Обговорення. Розгляд понятійно-категоріального апарату дослідження формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності дозволяє окреслити загальні підходи до створенні означеної вище педагогічної профорієнтаційної технології. Однак при її створенні, на нашу думку, також варто зважити на міркування, які стисло розкриємо далі.

У сучасному глобалізованому світі, за даними закордонних дослідників, серед найбільш затребуваних універсальних навичок, тобто так званих «гнучких» чи «м'яких» навичок (*soft skills*) провідними постають, насамперед, навички креативності, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом (*time-management*), навички адаптування. Серед «жорстких» (*hard skills*) професійних навичок – навички роботи з хмарним обчислюванням, здатність до аналітичних досліджень, навички роботи з людьми, а у недалекому майбутньому – зі штучним інтелектом (Charlton Emma, 2019).

Означене твердження закладене і у Законі України «Про вищу освіту», де наголошується на важливості формування не лише професійних знань, умінь і навичок, а й світоглядних та громадянських якостей і морально-етичних цінностей (Закон, 2014). Це означає, що робітнику для досягнення професійного успіху суто професійних навичок замало. Професіонал відбувається лише тоді, коли в системі його навичок переважають не «жорсткі» професійні навички, а так звані «м'які», або «гнучкі» навички, які, по суті, й

забезпечують ефективність набутих професійних навичок. (Дель Карпіо, Купець, Мюллер, Олефір, 2019).

Сучасний ринок праці змушує працівників мислити про кар'єру креативно, виявляючи в процесі її побудови ініціативність і самостійність. Для тих, хто намагається отримати перспективну і високооплачувану роботу, є неприпустимим пасивне очікування на сприятливі умови чи сподівання на те, що їхньою кар'єрою будуть займатися інші. Учнівська молодь ще під час навчання у закладах загальної середньої освіти, має розуміти, що відповідальність за проектування власного шляху професійного розвитку кожен несе особисто (Мушинські, 2014).

Реалії сучасного ринку праці засвідчують, що вузька спеціальна освіта претендента на зайняття робочого місця переходить на другий план. Конкурентоздатність людини визначають ґрунтовні знання, що мають чітко виражений інтелектуальний, інноваційний і загальнокультурний характер. Вони є на сьогодні єдиним джерелом довготривалої стійкої конкурентної переваги, оскільки найкращим чином засвідчують кваліфікацію фахівця. Роботодавці зацікавлені у працівниках, які вміють думати самостійно та вирішувати різноманітні проблеми, тобто застосовувати знання, отримані в процесі навчання; володіють критичним та творчим мисленням (сформованим у процесі навчання); прагнуть здобувати нові знання, тобто здатні до самоосвіти та саморозвитку (Заніна, Меньшикова, 2003).

Таким чином, технологія формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності має передбачати їх підготовку до складання усвідомленого й обґрунтованого плану особистої реалізації у трудовій і професійній сферах, підтримку у діях, спрямованих на виконання цього плану, тобто створює відповідне соціокультурне середовище, що сприятиме особистісному і професійному самовизначенню індивіда.

Висновки. Успішність і конкурентоздатність людини на ринку праці завжди вимагали від неї високого рівня володіння відповідними вміннями і навичками як вільного носія професійних послуг. Трансформація суспільних і економічних відносин, які відбуваються в Україні як частині сучасного глобалізованого світу, призводять до значних структурних змін на ринку праці. Однак ця вимога залишається незмінною.

З іншого боку, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, виникнення нових форм і видів зайнятості, посилення міграційних процесів, висувають нові вимоги до працівників, а саме наявності ініціативності, креативності, комунікативних навичок, швидкого адаптування до мінливої ситуації, критичного й аналітичного мислення, медійної та інформаційної грамотності, вміння працювати з хмарним технологіями, а вже у недалекому майбутньому – вміння працювати зі штучним інтелектом. Тому країна може досягти економічного зростання за умови підготовки робочої сили, здатної до швидких змін і жорсткої конкуренції на регіональному, національному і глобальному ринках праці.

Означене вище актуалізує доцільність створення педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів, що сприятиме оптимізації профорієнтаційної діяльності закладів освіти, створенню сприятливих умов для свідомого визначення кожним суб'єктом освітнього процесу своєї сутності та місця у світі, підготовки випускників закладів загальної середньої освіти до професійного самовизначення та життєвої самореалізації, формування в них компетентності у побудові і реалізації індивідуальної освітньої та професійної траєкторії, загалом підготовки до майбутньої трудової діяльності.

Окреслені у статті аспекти проблеми не вичерпує всіх питань, пов'язаних із формуванням професійно-ціннісних орієнтацій учнів. На нашу думку, серед перспективних напрямів нових наукових розвідок проблеми можна визначити

необхідність наукового обґрунтування критеріїв оцінки ефективності формуванням професійно-ціннісних орієнтацій учнів, модернізація існуючих та розробка нових педагогічних технологій забезпечення цього процесу, тощо.

Список використаних джерел

- Безпалько, В. (1989). *Слагаемые педагогической технологии*. Москва: Педагогика, 302.
- Бех, І. Д. (2015). *Вибрані наукові праці*. Виховання особистості. Том 1. Чернівці: Букрек, 840.
- Дель Карпіо, Х., Купець, О., Мюллер, Н., Олефір, А. (2019). Навички для сучасної України. Взято з http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine (дата звернення: 10.09.2020).
- Єжова, О. О. (2011). Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Монографія*. Суми : МакДен. 412.
- Закатнов, Д. О. (2012). Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення. *Монографія*. Київ: Педагогічна думка, 160.
- Закон України «Про вищу освіту». (2014, зі змінами 2015-2020 рр.). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.09.2020).
- Занина, Л. В., Меньшикова, Н. П. (2003). *Основы педагогического мастерства*. Ростов-на-Дону: Феникс. 109-110.
- Ляшенко, О. І. (2016). Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Серія : Педагогічна. 22, 39-42
- Мушинські, А. (2014). Вимоги сучасного ринку праці до професійних та особистісних якостей фахівців у контексті їх безперервної освіти в Польщі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, 3. 141-146. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2014_3_25.
- Охріменко, З. В. (2020). Виховні профорієнтаційні технології як умова ефективного професійного самовизначення старшокласників. Профорієнтація: стан і перспективи розвитку. *Збірник матеріалів Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Б.О. Федоришина* / за ред. Н. В. Павлик. Київ: 81-82.
- Панчук, Н. П. (2016). Роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості майбутнього фахівця. Проблеми сучасної психології. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 32, 405-414.
- Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри. *Методичний посібник* (2015). / [Д. О. Закатнов, В. Ф. Орлов, Л. С. Злочевська, Ю. О. Павлов, В. С. Локшин. Київ: ІПТО НАПН України, 221.
- Сластенин, В. А. (2009). Педагогическая аксиология. *Монографія*. Красноярск : СибГТУ, 42.
- Ягупов, В. В. (2002). Педагогіка. *Навчальний посібник*. Київ: Либідь, 560.
- Charlton, Emma (2019). These are the 100 most in-demand skills of 2019? According to LinkedIn. *World Economic Forum*. Взято з [http://www.cnb.com/2019/01/08/the-25-most-in-](http://www.cnb.com/2019/01/08/the-25-most-in-demand-skills-of-2019)

demand-technical-skills-of-2019-according-to-linkedin-.html (дата звернення: 10.09.2020).

References

- Bezpalco, V. (1989). *Slagaemye pedagogicheskoi tekhnologii* [Terms of pedagogical technology]. Moscow: Pedagogika.
- Bekh, I. D. (2015). *Vybrani naukovyi pratsi. Vikhovannia osobistosti: Vol. 1* [Selected scientific works. Education of personality]. Chernivtsi: Bukrek.
- Del Karpio, H., Kupets, O., Miuller, N., & Olefir, A. (2019). *Navychki dlia suchasnoi Ukraini* [Skills for modern Ukraine]. Retrieved from www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine.
- Yezhova, O.O. (2011). *Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia v uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv* [Formation of a value attitude towards health of students of vocational schools]. Sumy: MakDen.
- Zakatnov, D. O. (2012). *Tekhnologii pidhotovky uchnivskoi molodi do profesiinoho samovyznachennia* [Technologies of preparation of students youth for professional self-determination]. Kyiv: Pedagogichna dumka.
- Zakon Ukraini «Pro vishu osvitu»* (The Law “On Education”) (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Zanina, L. V., & Menshykova, N.P. (2003). *Osnovy pedagogicheskogo masterstva* [Basics of teaching excellence]. Rostov-on-Donu: Feniks
- Liashenko, O. I. (2016). Priorityty rozvytku ukrainskoi shkoly v umovakh reformuvannia osvity [Priorities of Ukrainian school development in the conditions of education reform]. In *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universitetu im. Ivana Ohienka. Serii: Pedagogichna: Vol. 22* (pp. 39-42).
- Mushynski, A. (2014). Vymohy suchasnoho rynku pratsi do profesiinykh ta osobystisnykh yakosteï fakhivtsiv u konteksti ikh bezpererвної osvity v Polshi [Requirements of the modern labor market to the professional and personal qualities of specialists in the context of their continuing education in Poland]. In *Naukovyi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedagogichnoho universitetu imeni Volodymyra Gnatiuka. Serii: Pedagogika: Vol. 3* (pp.141-146). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2014_3_25.
- Okhrimenko, Z. V. (2020). Vykhovni proforientatsiini tekhnologii yak umova efektyvnoho profesiinoho samovyznachennia starshoklasnikiv [Educational career guidance technologies as a condition for effective professional self-determination of high school students]. In N. V. Pavlyk (Ed.), *Proforientatsiia: Stan i perspektyvy rozvytku. Zbrnyk materialiv Vseukrainskykh psykhologo-pedahohichnykh chytan, prisviachenykh pamiaty doktora pedagogichnih nauk, profesora B.O. Fedoryshyna* (pp. 81-82). Kyiv.
- Panchuk, N. P. (2016). Rol tsinnisnykh orientatsii u profesiinomu stanovlenni osobystosti maibutnoho fakhivtsia [The role of value orientations in the professional development of the personality of the future specialist]. In *Problemy suchasnoi psykhologii. Zbirnyk naukovykh prats imeni Ivana Ohienka, Institutu psykhologii imeni G.S. Kostiuka NAPN Ukraini: Vol. 32* (pp. 405-414).
- Zakatnov, D. O., Orlov, V. F., Zlochevska, L. S., Pavlov, Yu. O., & Lokshin, V. S. (2015). *Pedahohichni tekhnologii pidhotovky uchnivskoi molodi do vyboru i realizatsii profesiinoy karty* [Pedagogical technologies of preparation of students youth for the choice and realization of professional career]. Kyiv: IPTO NAPN Ukraini.
- Slastenin, V. A. (2009). *Pedagogicheskaiia aksiologiiia* [Pedagogical axiology]. Krasnoyarsk: SibGTU.

Yagupov, V. V. (2002). *Pedagogika* [Pedagogy]. Kyiv: Lybid.

Charlton, E. (2019). *These are the 100 most in-demand skills of 2019? According to LinkedIn. World Economic Forum*. Retrieved from www.cnn.com/2019/01/08/the-25-most-in-demand-technical-skills-of-2019-according-to-linkedin-.html.

Дата подання рукопису 23.09.2020
Дата прийняття рукопису до друку 29.10.2020